

FINANČNÍ VĚDY A SPRÁVA DANÍ V EVROPSKÉ UNII

LIBOR KYNCL

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Cílem tohoto příspěvku je poskytnout krátký výčet možných pohledů na finanční vědy s přihlédnutím ke správě daní v Evropské unii. Bude zmíněno více existujících oblastí vědeckých poznatků týkající se financí obecně, které nejsou částí finančního práva, ale jsou místo toho řazeny do oblasti finančních věd (finance jsou zde brány jako právní vztahy mající peníze jako svůj objekt). Příspěvek identifikuje základní kategorizaci a teoretické koncepty finančních věd. Finanční vědy jsou spojeny se všemi částmi finančního práva, ale tento příspěvek se bude týkat zejména části finančních věd spojené se správou daní v kontextu Evropské unie. Použité metody budou zahrnovat analýzu, deskripci a syntézu teoretických konceptů i praktických aspektů finanční regulace.

Key words in original language

Finanční vědy; správa daní; Evropská unie; právo a ekonomie; finanční regulace.

Abstract

The aim of this paper is to provide a short list of possible views on financial sciences with regard to the tax administration in the European Union. It will mention multiple existing areas of scholarly pieces of knowledge on finance in general that are not a part of financial law but are subsumed into the financial sciences (finance is observed there as a legal relation having money as its object). The paper will identify the basic categorization and theoretical concepts of the financial sciences. The financial sciences are connected to all parts of the financial law but this paper will mention mainly the part of the financial sciences connected to the tax administration. The methods used will be the analysis, the description and the synthesis of both theoretical concepts and practical aspects of the financial regulation.

Key words

Financial sciences; tax administration; the European Union; law and economy; financial regulation.

1. ÚVOD

Cílem tohoto příspěvku bude představení nového teoretického pohledu na finanční vědy. Na rozdíl od dřívějšího pohledu na finanční vědu, který bude v tomto příspěvku též naznačen, tento nový pohled představuje finanční vědy jako více různých vědních oborů, které mají společný úzký vztah s finančním právem, respektive mají společný objekt zkoumání. Jednotlivé

vědní obory se však výrazně odlišují způsobem, kterým k tomuto objektu zkoumání přistupují. Kromě klasických vědních oblastí řazených mezi části finanční vědy, jež lze po krátké úvaze zařadit do oboru ekonomie, budou zmíněny i vědy, které do ekonomie nepatří, ale přímo souvisejí s financemi a finančními činnostmi. V tomto příspěvku jsou diskutovány též základní souvislosti těchto vědních oblastí a jejich zařazení v rámci obecných vědních oborů. Na závěr příspěvku jsou tyto oblasti aplikovány konkrétně na oblast správy daní, přičemž stručně budou vzaty v úvahu i aspekty správy daní ovlivňované Evropskou unií.

2. FINANČNÍ VĚDA ČI FINANČNÍ VĚDY?

Bakeš s Kotábem uvádí následující definici finanční vědy: ucelený systém poznatků o financích a finanční činnosti státu.¹ Financemi se přitom dle Mrkývkovy definice rozumí společenské (a právní) vztahy svého druhu, jejichž objektem jsou peníze a peněžní prostředky.²

Jak uvádí Bakeš, finanční věda má být pojímána jako věda ekonomická, pak se věnuje obsahu (tedy ekonomické stránce) financí a finanční činnosti, oproti finančnímu právu, které se věnuje formě financí a finanční činnosti.

U finanční vědy či finančních věd navrhuji následující rozlišení základního přístupu:

1. unitární pohled, kdy existuje pouze jedna finanční věda, tedy jedná se o Bakešem a Kotábem aplikovaný přístup.³ Unitární pohled předpokládá existenci jednotné finanční vědy, která je vnímána jako věda ekonomická.
2. pluralitní pohled, multidisciplinární pohled, kdy existuje více finančních věd, které jsou provázány předmětem svého zkoumání.

Unitární pohled ve svých textech aplikoval jeden z významných finančních právníků československé historie, Karel Engliš, který v této oblasti publikoval četné monografie a odborné články (všechny vycházely z unitárního pohledu).⁴

---

1 Bakeš, M., Kotáb, P. Předmět a systém finančního práva. In Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 19, ISBN 978-80-7400-801-6.

2 Mrkývka, P.: Veřejné finance. In Mrkývka, P. a kol.: Finanční právo a finanční správa, 1. díl, Brno: Masarykova univerzita Brno, 2004, ISBN 80-210-3578-1, s. 14 - 15.

3 Bakeš, M., Kotáb, P. Předmět a systém finančního práva. In Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 18 - 20, ISBN 978-80-7400-801-6.

4 Engliš, K.: Malá finanční věda, Praha: Fr. Borový, 1932, 324 s.; Engliš, K.: Finanční věda: nástin teorie hospodářství veřejných svazků; Praha: Fr. Borový, 1929, 407 s.;

Historicky lze dle Fuchse a Lisého hledat kořeny unitárního pohledu na finanční vědu u K. H. Rau, který na začátku 19. století položil základ pro finanční vědu a pro národohospodářskou nauku.⁵

Za finanční vědy dle multidisciplinárního (pluralitního) pohledu v tomto příspěvku považují všechny vědy věnující se faktickým aspektům finančních činností a financí a implikacím finančních činností a financí na společnost jako celek i na jednotlivce (vycházím tedy z definice použité Bakešem a Kotábem, ale modifikuji ji). Obsah finančních činností a financí však spatřuji jako obecnější, než pouze obsah ve smyslu ekonomickém.

Obsah finančních činností a financí může zřejmě být nahlížen z pohledu ekonomického, matematického, sociologického, filozofického, psychologického, politologického, historického, pedagogického, z pohledu managementu i z pohledu jiných vědních oborů. Jednotlivé vědy zkoumají a popisují stejné nebo podobné společenské vztahy, ale používají naprosto odlišnou metodologii a odlišný přístup k jejich zkoumání. Jednotlivé pohledy na téže, které budu dále zmiňovat, již v minulosti byly publikovány, u některých oblastí více, u jiných méně, a jsou uznávány jako obory vědeckého zkoumání (mnohdy nejsou chápány jako samostatné obory, jako části oborů):

Majoritně se zřejmě finanční vědy zabývají vztahy regulovanými finančním právem. V tomto kontextu si lze položit otázku: mohou se zabývat i vztahy, které nejsou regulovány finančním právem? Kloním se k názoru, že finanční vědy se týkají též vztahů, které nespádají do oblasti regulace finančního práva, například některými vztahy regulovanými obchodním nebo pracovním právem.

S ohledem na výše uvedené tedy navrhuji v rámci uvedeného multidisciplinárního přístupu rozlišovat následující finanční vědy (některé jsou uvedeny ve více ekvivalentních pojmenováních):

- Věda finančního práva a věda o finančním právu (lze je považovat za součást oboru právní věda),
- Finanční ekonomie a finanční teorie (lze je považovat za součást oboru ekonomie),

---

Engliš, K.: *Theorie hodnoty a hodnocení*, Praha: Melantrich, 1947, 89 s.; Engliš, K.: *Tři roky finanční politiky: (1926-1928)*, Praha: Fr. Borový, 1929, 48 s.

5 Fuchs, K., Lisý, J. 3.4 Kamerální vědy. In Elportál (E-learning na MU), ISSN 1802-128X [citováno 3. listopadu 2010], Dostupný z: <http://is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch03s04.html>.

- Finanční analýza (lze ji považovat za součást oboru ekonomie a managementu),
- Finanční matematika (lze ji považovat za součást oboru matematika),
- Teorie účetnictví (lze ji považovat za součást oboru ekonomie),
- Finanční management (lze jej považovat za součást oboru management),
- Finanční politika (lze ji považovat za součást oboru ekonomie i oboru politologie),
- Finanční vzdělávání (lze jej považovat za součást oboru pedagogika),
- Sociologie peněz (lze ji považovat za součást oboru sociologie),
- Filozofie peněz (lze ji považovat za součást oboru filozofie),
- Psychologie peněz (lze ji považovat za součást oboru psychologie),
- Finanční historie (lze ji považovat za součást oboru historie).

Otázkou zůstává, jakým způsobem zařadit finanční vědy jako celek? Mohou finanční vědy být součástí ekonomie? Či součástí práva? Součástí matematiky? Managementu? Nebo filozofie? Sociologie? Účetnictví? Politologie? Psychologie? Pedagogiky? Historie? Kam finanční vědy patří?

Pokud jsou finanční vědy pojaty tak, jak budou představeny níže, mám za to, že je nelze zařadit pouze do oboru ekonomie, jako v rámci unitárního přístupu. Jedná se zřejmě o diskutabilní tezi, k níž může být zaujato více různých stanovisek v závislosti na argumentaci argumentující osoby.

3. JEDNOTLIVÉ FINANČNÍ VĚDY

3.1 VĚDA O FINANČNÍM PRÁVU A VĚDA FINANČNÍHO PRÁVA

Bakeš definuje vědu o finančním právu jako „souhrn znalostí o působení právních norem na společenský vývoj,⁶ přičemž jako předmět jejího zkoumání určuje „působení každé právní normy, její praktickou aplikaci a sledování, zda bylo dosaženo účinku zamýšleného vydáním příslušné právní normy.“⁷ Vědu finančního práva lze tedy považovat za finanční

---

6 Citace z Bakeš, M., Kotáb, P. Předmět a systém finančního práva. In Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 18, ISBN 978-80-7400-801-6.

7 Citace z tamtéž, s. 18.

právo stricto sensu. Na rozdíl od ostatních finančních věd vědu finančního práva lze zařadit do oboru práva jako součást tzv. právní vědy.

Věda o finančním právu se zabývá studiem právních norem upravujících finanční vztahy a přináší tedy souhrn obecných poznatků o působení finančněprávních norem v praxi.⁸

Když se užije analogie s pojetím vědy správního práva u Průchy,⁹ věda finančního práva je normativitou finančního práva, tedy jeho regulační stránkou, kdy dochází ke stanovení práv a povinností fyzickým a právnickým osobám (tuto analogie zřejmě lze použít, protože se jedná o analogii doctrinae, nikoli analogii legis či analogii iuris). Naproti tomu finanční vědy jsou fakticitou finančního práva, tedy přináší teoretické i praktické poznatky o záležitostech ovlivněných aplikací finančněprávních norem. Finanční vědy (tedy vyjma vědy o finančním právu) nutně jdou nad rámec finančního práva, jak bude osvětleno dále v textu.

Drobnou doktrinní otázkou, kterou ponechávám zcela k budoucí diskuzi, je přesná formulace pojmenování této vědy. Bakeš ji pojmenovává věda o finančním právu, zatímco u Průchy se jedná o vědu správního práva (tedy převedeno do finančního práva by se jednalo o vědu finančního práva). Zastávám názor, že se jedná o záležitost osobních preferencí, proto jsem zvolil v názvu této kapitoly obě možné formulace.

3.2 FINANČNÍ EKONOMIE A FINANČNÍ TEORIE

Finanční ekonomii¹⁰ lze považovat za ekonomickou stránku financí a finanční činnosti. Některými autory je finanční ekonomie též nazývána jako finanční teorie. Finanční ekonomii např. Engliš rozuměl finanční vědu v singulárním pojetí.¹¹ Příklady jednotlivých oblastí zájmu finanční ekonomie jsou peníze, úroková míra, finanční trh, komerční bankovníctví, nebankovní finanční zprostředkovatelé, investiční instrumenty, centrální bankovníctví, bankovní regulace a dohled, měnová politika, mezinárodní

---

⁸ Srov. tamtéž, s. 19.

⁹ Srov. Průcha, P.: Vědecké pojetí správního práva a správní věda. In Průcha, P.: Správní právo – obecná část, 7. doplněné a aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita, ISBN 978-80-210-4276-6. s. 77 - 83.

¹⁰ Baldwin, R., Wyplosz, C.: Měnová a fiskální politika v EU. In Baldwin, R., Wyplosz, C.: Ekonomie evropské integrace. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 9788024718071, s. 454.

¹¹ Srov. Bakeš, M., Kotáb, P. Předmět a systém finančního práva. In Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 19, ISBN 978-80-7400-801-6, kde je citováno Engliš, K: Finanční věda: nástin teorie hospodářství veřejných svazků; Praha: Fr. Borový, 1929, s. 397 an.

finance. Do finanční ekonomie navrhuji dle multidisciplinárního pohledu zařadit oblasti, které jsou zjevně ekonomické povahy a nemohou být řazeny do jiné finanční vědy.

3.3 FINANČNÍ ANALÝZA

Dle Růčkové se finanční analýzou se rozumí systematický rozbor získaných dat obsažených především v účetních výkazech obchodní společnosti nebo organizace.¹² Jedná se tedy o hodnocení organizační minulosti, současnosti a předpovídání budoucnosti, celkově dochází k hodnocení finančního zdraví subjektu. U finanční analýzy, která sama leží na pomezí ekonomie, matematiky a managementu, lze konstatovat, že souvisí s finančním právem i s obchodním právem, protože je spojena s veřejnoprávními i se soukromoprávními aspekty finančních činností. (Finanční analýza se aplikuje pro vnitřní zkoumání soukromoprávního subjektu i veřejnoprávního subjektu.)

3.4 FINANČNÍ MATEMATIKA

Prouza považuje ve své knize Finanční a pojistná matematika za důležité oblasti finanční matematiky úročení, pravidelné platby, diskont a směnečný eskont, splácení půjček a výpůjček spolu s umořováním dluhu a též oblast pojišťovnictví.¹³ Bylo by možné ji rozšířit ještě o bankovníctví, matematické aspekty kapitálového trhu a matematické zkoumání ostatních částí finančního trhu.

Finanční matematika tedy představuje numerickou stránku finančněprávních vztahů. Radová a Dvořák finanční matematiku velmi stručně definují jako využití matematiky ve finanční oblasti.¹⁴ Obecně lze hlavní úlohy finanční matematiky abstrahovat takto: Jak na základě zadaných vstupních veličin vychází výstupní veličina? Matematické výpočty týkající se peněz v rámci veřejných rozpočtů i peněz obecně, jejich měření a výpočet souvisejících pravděpodobností.

---

12 Růčková, P. Co je finanční analýza a k čemu slouží? In Růčková, P. Finanční analýza – 2. aktualizované vydání – metody, ukazatele, využití v praxi, Praha: GRADA Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-2481-2, s. 9 – 11.

13 Srov. Prouza, L.: Finanční a pojistná matematika, Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007, ISBN: 978-80-86730-17-2, s. 19, 49, 75, 91, 119 aj.

14 Srov. Radová, J., Dvořák, P.: Základní pojmy. In Radová, J., Dvořák, P.: Finanční matematika pro každého, 3. rozšířené vydání, Praha: Grada Publishing, 2001, ISBN 80-247-9015-7, s. 9.

3.5 TEORIE ÚČETNICTVÍ

Funkce účetnictví spočívá v tvorbě a poskytování sociálně-ekonomických informací. Rozsah účetnictví, který vedou jednotlivé subjekty, se výrazně liší, neboť některé informace nemusí být právem od některých subjektů vyžadovány, případně mohou být vyžadovány ve zjednodušené formě. Základní obsah účetnictví jakožto pedagogické disciplíny Radvan vymezuje jako zaznamenávání informací o:

- stavu a pohybu majetku a závazků,
- rozdílu majetku a závazků, tedy o čistém obchodním jmění,
- nákladech a výnosech,
- výsledku hospodaření.¹⁵

Janhubová odlehčenou formou konstatuje, že účetnictví jde daleko za hranici práva, jedná se především o kategorii ekonomickou, která se projevuje mimo jiné též účetním uvažováním a účetními postupy,¹⁶ které mnohdy právo nereguluje a ponechává je na vůli jednotlivých subjektů (v mezích veřejnoprávních povinností těchto subjektu).

Z právního pohledu tedy lze říci, že do teorie účetnictví vedle úpravy tzv. podvojného účetnictví (které dnes zákon nazývá účetnictvím)¹⁷ patří též daňová evidence, která je upravena předpisy daňovými,¹⁸ a další způsoby vedení účetních evidencí, které nejsou právně relevantní.

Jedním z dalších způsobů vedení, u nichž teorie účetnictví přesahuje nad rámec bilančního práva, je například účtování podle mezinárodních účetních pravidel IFRS, které nejsou právně závazné, ale přesto jsou často používané v mezinárodních koncernech.

3.6 FINANČNÍ MANAGEMENT

Finanční management představuje finanční vedení a finanční řízení právnické osoby či jiné organizace. V souladu s různými pojetími

---

15 Radvan, M.: Bilanční právo. In Mrkývka, P. a kol.: Finanční právo a finanční správa, 2. díl, Brno: Masarykova univerzita Brno, 2004, ISBN 80-210-3579-X, s. 126 anasl.

16 Srov. Janhubová, J.: Co vlastně patří do základů účetnictví? [citováno 9. listopadu 2010]. Dostupný z: <http://nb.vse.cz/~janja/clanek2.htm>.

17 Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

18 § 7b zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

managementu lze finanční management dělit na finanční vedení věnující se dlouhodobým aspektům finančního managementu a finanční řízení, které se zabývá krátkodobými aspekty finančního managementu. V současné době je akcentováno zejména finanční řízení. Zabývá se otázkami, jak vést a řídit společnost, aby bylo dosaženo konkrétních cílů, například maximalizace tržní hodnoty podniku.¹⁹ Jedná se tedy o aplikaci ekonomických a právních poznatků v praxi, tento obor však má svá specifika.

3.7 FINANČNÍ POLITIKA

Finanční politika představuje obdobu finančního managementu, ale na úrovni státu. Existuje zde úzká souvislost s politickou situací a s politikou.²⁰ Jedná se o proces, kterým vláda, centrální banka, nebo jiná peněžní autorita země řídí zásobu peněz, dostupnosti peněz a ceny peněz nebo úrokovou míru, aby dosáhly souboru makroekonomických cílů orientovaných např. na růst nebo stabilitu ekonomiky. Její součástí tvoří daňová politika, měnová politika,²¹ fiskální politika. Všechny tyto politiky tvoří součást hospodářské politiky.²²

U finanční politiky na rozdíl od výše zmíněných oblastí a oborů není zjevné, zda se skutečně může jednat o samostatný vědní obor. Zde se přiklání spíše k možnosti finanční politiku zahrnout jako součást finančního managementu (co se týká aspektů souvisejících s řízením a vedením) a zejména jako součást finanční ekonomie (všechny ostatní aspekty).

3.8 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A DOSAŽENÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Vědní obor finanční pedagogika nebo spíše finanční vzdělávání, jehož cílem by mělo být dosažení finanční gramotnosti fyzických a právnických osob, v současnosti neexistuje, ale aspekty související s finanční gramotností tvoří významný externí aspekt ovlivňující finanční právo (tedy materiální pramen finančního práva). Finanční gramotnost je především jedním z cílů Ministerstva financí, které se velice intenzivně snaží o ochranu spotřebitele,

---

19 Marinič, P.: Úvod do finančního řízení. In Nývltová, R., Marinič, P.: Finanční řízení podniku, Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN 8024731584, s. 11 – 14.

²⁰ Kočárník, I.: Finanční politika v roce 1990 a v roce 1991, Finance a úvěr, 1990, 40, 11, s. 721.

²¹ Srov. Gonda, V.: Ponuka peňazí. In Gonda, V.: Peniaze a monetárne teórie, Bratislava: Iura Edition, 2005, ISBN 80-8078-036-6. s. 55.

²² Kočárník, I.: Finanční politika v roce 1990 a v roce 1991, Finance a úvěr, 1990, 40, 11, s. 722 - 723.

jak lze ostatně dovodit již z jeho pravomocí. Pro tyto účely Ministerstvo financí provádělo kvantitativní výzkumy týkající se finanční gramotnosti.²³

K dosažení finanční gramotnosti byla Ministerstvem financí navržena a vládou České republiky dne 10. května 2010 schválena Národní strategie finančního vzdělávání.²⁴ V této strategii, která rozvíjí mezinárodní projekty, jako například publikace Mezinárodní skupiny pro finanční vzdělávání v rámci OECD, je vyzdvižen význam finančního vzdělávání jako klíčového prvku v ochraně spotřebitele na finančním trhu a stanovuje standardy finanční gramotnosti.²⁵

Finanční gramotnost je v této strategii definována jako soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb.²⁶

S ohledem na výše uvedené mám za to, že finanční vzdělávání by mělo být uznána za obor finančních věd.

3.9 SOCIOLOGIE PENĚŽ, FILOZOFIE PENĚŽ A PSYCHOLOGIE PENĚŽ

Sociologie peněz řeší sociologické aspekty úroků, úvěrů, plateb a peněžních vztahů obecně. Filozofie peněz se naproti tomu zabývá filozofickými aspekty peněz a hodnoty. V popředí jejího zájmu zůstávají negativní efekty peněz. Oběma oborům se na přelomu 19. a 20. století věnoval Georg

---

23 Srov. Hradil, D.: Měření úrovně finanční gramotnosti občanů České republiky – společný projekt MFČR a ČNB [citováno 5. října 2010]. Dostupný z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2010/download/20100831_hradil_mf_tk_mereni_fin_gram.pdf.

24 Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. května 2010 č. 338 o Národní strategii finančního vzdělávání, ve znění pozdějších usnesení, nebo též Ministerstvo financí: Národní strategie finančního vzdělávání [citováno 5. října 2010]. Dostupný z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani_55251.html.

25 Ministerstvo financí: Národní strategie finančního vzdělávání [citováno 5. října 2010]. Dostupný z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani_55251.html, s. 6.

26 Srov. Ministerstvo financí: Národní strategie finančního vzdělávání [citováno 5. října 2010]. Dostupný z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani_55251.html, s. 11.

Simmel ve svých knihách *Philosophie des Geldes* a *Soziologie* i ve svých esejích, jako například *Peníze v moderní kultuře*.²⁷

V Simmelově publikační činnosti se často prolínaly oba obory, například ve zmíněném esejí *Peníze v moderní kultuře* lze nalézt poznatky a teorie zařaditelné do filozofické vědy i do sociologické vědy. Velice zajímavé problémy patřící do tohoto oboru jsou otázky souvislosti peněz a lakoty, souvislosti svobody a peněz a též pojetí peněz jako transformace času a prostoru. Simmel se též stručně věnoval psychologickým implikacím svých filozofických a sociologických teorií, zejména psychologickému významu růstu hodnoty peněz a množství peněz.²⁸

Lze poznamenat, že sociologie a filozofie peněz se odvolává na mnohem starší filozofické teorie, například Georg Simmel se u rozboru souvislosti stavu duše a peněz odkazuje hluboko do středověku na Mikuláše Kusánského.²⁹

Na jeho práci navázal mimo jiné též David Frisby, profesor sociologie na University of Glasgow, který provedl na přelomu 20. a 21. století reedici Simmelových děl. Tato reedice postupuje až do té míry, že do této oblasti přináší nové poznatky a souvislosti s dalšími výzkumy.³⁰

3.10 FINANČNÍ HISTORIE

Poslední uvedenou, finanční historii, ke které se již z kapacitních důvodů nebudu vracet, zmiňuje (nikoli jako samostatné odvětví) Vencovský ve své knize *Vzestupy a propady československé koruny*, v níž se věnuje vývoji československé koruny po celou dobu existence jednotlivých československých státních celků i během období obou válek.³¹

---

27 Srov. Simmel, G.: *Philosophie des Geldes*, Leipzig: Duncker & Humblot, 1900, 554 s.; dále Simmel, G.: *Soziologie*, Leipzig: Duncker & Humblot, 1908; a též Simmel, G.: *Peníze v moderní kultuře*. In Simmel, G.: *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, ISBN 80-85850-50-8. s. 7 – 25.

28 Srov. Simmel, G., Frisby, D. *The Philosophy of Money*, London: Routledge, 2004, ISBN 9780415341738, s. 119, 228 – 237, 304.

29 Srov. Simmel, G.: *Peníze v moderní kultuře*. In Simmel, G.: *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, ISBN 80-85850-50-8. s. 20 – 21.

30 Srov. Simmel, G., Frisby, D. *The Philosophy of Money*, London: Routledge, 2004, ISBN 9780415341738, s. xlvii - lx.

31 Vencovský, F.: *Slovo úvodem*. In Vencovský, F. *Vzestupy a propady československé koruny – historie československých měnových poměrů 1918 – 1992*, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2003, ISBN 80-245-0497-9, s. 8.

4. SPRÁVA DANÍ A FINANČNÍ VĚDY

Správa daní je jednou z oblastí fiskální části finančního práva, je regulována zejména daňovým právem a celním právem, ale má dopad formou rozpočtového výnosu daní a jejich příslušenství i do rozpočtového práva a formou zdanění jednotlivých úkonů i do dalších právních odvětví.

Ke správě daní patří vedle daňového a celního řízení též autoaplikace,³² která s finančními vědami též souvisí (např. správné pojetí finančního vzdělávání může státu zajistit vyšší procento autoaplikace v rámci správy daní, což by teoreticky mělo zajistit i vyšší výnosy daní – optimalizované zvýšení výnosů je otázkou souběžné aplikace poznatků z finanční ekonomie, finanční politiky a finanční matematiky; má své přesahy do psychologie peněz, filozofie peněz, sociologie peněz i finanční analýzy).

Všechny výše uvedené finanční vědy jsou výrazně ovlivňovány finančním právem i právní úpravou obecně. Pokud bude novelizována kogentní právní regulace, sebelepší matematický vzorec směřující k maximalizaci zisku závisící na dřívější právní úpravě musí být upraven tak, aby zohledňoval novou právní úpravu. Lze užít příklad bankovní daně v Maďarsku či zdanění bankovních kont státních příslušníků některých států ve Švýcarsku, na něž musely fyzické a zejména právnické osoby reagovat.

Každý právní předpis se okamžikem svého přijetí stává součástí finanční historie. U správy daní je to obzvláště markantní, neboť některé daňové zákony jsou novelizovány velice často. Finanční historie české daňové soustavy od roku 1993 by mohla být podobně obsáhlá jako historie jiných daňových soustav za mnohem delší období.

Nová právní povinnost regulovaná právním řádem může zásadně změnit finanční management (u soukromé společnosti) nebo finanční politiku (u státu a jeho organizačních složek). Finanční politika státu v podobě daňové politiky musí respektovat mezinárodní právní regulaci, mezi jinými též harmonizaci ze strany Evropské unie. Tato mezinárodní právní regulace reaguje na celosvětovou politickou situaci a na vědecké poznatky z oboru finanční ekonomie či sociologie peněz. Vnitrostátní právní úprava poté dále ovlivňuje finanční politiku státu. Lze uvést energetické daně, které byly do českého právního řádu transponovány ze směrnic práva Evropského společenství (v té době Evropská unie neměla právní subjektivitu) s účinností od 1. ledna 2008, změnily správu daní, a tedy ovlivnily českou daňovou politiku, a tedy i finanční politiku České republiky jako celku.

---

32 Mrkývka, P.: Daňový proces. In Mrkývka, P. a kol.: Finanční právo a finanční správa, 2. díl, Brno: Masarykova univerzita Brno, 2004, ISBN 80-210-3579-X, s. 39 - 41.

Finanční management podniku musí sledovat nové povinnosti, například finanční management bank sledoval v době nedávné nabytí účinnosti zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku, k němuž došlo k 1. listopadu 2009. Tento zákon zásadním způsobem změnil především možnosti finančního managementu bank, spořitelních a úvěrních družstev a dalších subjektů působících v oblasti platebního styku, ale díky změnám v okamžiku splnění daňové povinnosti hrazené bezhotovostně (na den připsání platby na účet správce daně) ovlivnil finanční management všech daňových subjektů v České republice.

Správa daní má své sociologické aspekty, kdy je např. otázkou, jak občané zareagují na situaci, kdy budou podrobena novému zdanění. Když bude zavedena nová bankovní daň, dojde k poklesu množství bankovních vkladů? Co se v daném případě stane dlouhodobě (zvýší se procento osob, které budou vnímat vklady jako ztrátové a zvolí investice místo vkladů)?

Z pohledu filozofického lze u správy daní odpovědět na otázku: proč zdaňovat transfery? Jak se liší vnímání daňových subjektů u úkonu veřejné správy, který je zdarma, od úkonu, který je zpoplatněn správním poplatkem?

Z hlediska psychologického lze zodpovědět otázky vnímání konkrétních osob, které budou placení daní vystaveny. Když je veřejnosti prezentována změna daňové legislativy, má být vyzdvižováno snížení numerického vyjádření jedné lineární sazby nebo se má naopak zdůraznit jiná změna sazby z lineární na progresivně klouzavou? Jak bude občan pojímat formulář daňového přiznání, který má patnáct polí k vyplnění? Bude na něj působit jinak než formulář daňového přiznání, který má sto padesát polí k vyplnění?

Mnoho publikací z oboru finančního práva i práva obecně pracuje s historickými aspekty právní úpravy, které mohou být přiřazeny do oboru finanční historie. Například Kosikowski ve své knize *Financial Law of the European Union* zahrnul ve své kapitole o daňovém právu Evropské unie historickou kapitolu, v níž se věnuje vývoji harmonizace a kontroly zdanění z pohledu Evropské unie.³³

K souvislosti správy daně a finančních věd uvádím jednu otázku, kterou ponechávám k dalšímu výzkumu: jaké množství aplikačních problémů na úseku správy daní je vyvoláno nesprávnou nebo nedostatečnou aplikací finančních věd z pozice státu a jeho organizačních složek? Hypotézu k potvrzení či vyvrácení v dalším výzkumu navrhuji takto: více jak 20% konkrétních aplikačních obtíží na úseku správy daní nemá svůj původ

---

33 Kosikowski, C. *The Notion of Control and Harmonisation of the National Taxation Systems Within the EU (A Historical Perspective)*. In Kosikowski, C.: *Financial Law of the European Union*, Białystok: Temida 2, 2008, ISBN 987-83-89620-41-5, s. 169 – 175.

v legislativě (která je v uvedených případech bezproblémová), ale v nesprávné aplikaci mimoprávních odvětví, finančních věd, na dotyčné společenské vztahy.

5. ZÁVĚR

V rámci tohoto příspěvku je prezentována idea nového pohledu na finanční vědy. Tento pohled navazuje na stávající pojetí prezentované v české právní vědě názory Karla Engliše a Milana Bakeše, které nazývám pojetím unitárním. Příspěvek přináší zcela nové třídění finančních věd, takzvaný multidisciplinární (nebo pluralitní) pohled na finanční vědy, u něhož se rozlišuje více existujících finančních věd, které patří do několika různých oborů, zejména ekonomie, matematiky, managementu, pedagogiky, politologie, sociologie, filozofie, psychologie, historie. Jedná se o následující vědy: věda finančního práva a věda o finančním právu, finanční ekonomie a finanční teorie, finanční analýza, finanční matematika, teorie účetnictví, finanční management, finanční politika, finanční vzdělávání, sociologie peněz, filozofie peněz, psychologie peněz a finanční historie. Na závěr příspěvku byly poznatky o těchto finančních vědách aplikovány na oblasti správy daní.

Literature:

- Bakeš, M. a kol.: Finanční právo, 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 576 s., ISBN 978-80-7400-801-6.
- Baldwin, R., Wyplosz, C.: Ekonomie evropské integrace. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 9788024718071, s. 454.
- Engliš, K.: Malá finanční věda, Praha: Fr. Borový, 1932, 324 s.
- Engliš, K.: Finanční věda: nástin theorie hospodářství veřejných svazků; Praha: Fr. Borový, 1929, 407 s.
- Engliš, K.: Theorie hodnoty a hodnocení, Praha: Melantrich, 1947, 89 s.
- Engliš, K.: Tři roky finanční politiky: (1926-1928), Praha: Fr. Borový, 1929, 48 s.
- Fuchs, K., Lisý, J. 3.4 Kamerální vědy. In Elportál (E-learning na MU), ISSN 1802-128X [citováno 3. listopadu 2010], Dostupný z: <http://is.muni.cz/elportal/estud/esf/js08/dejiny/web/ch03s04.html>.
- Gonda, V.: Peniaze a monetárne teórie, Bratislava: Iura Edition, 2005, 151 s. ISBN 80-8078-036-6.

- Hradil, D.: Měření úrovně finanční gramotnosti občanů České republiky – společný projekt MFČR a ČNB [citováno 5. října 2010]. Dostupný z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2010/download/20100831_hradil_mf_tk_mereni_fin_gram.pdf.
- Janhubová, J.: Co vlastně patří do základů účetnictví? [citováno 9. listopadu 2010]. Dostupný z: <http://nb.vse.cz/~janja/clanek2.htm>.
- Kočárník, I.: Finanční politika v roce 1990 a v roce 1991, *Finance a úvěr*, 1990, 40, 11, s. 721 - 723.
- Kosikowski, C.: *Financial Law of the European Union*, Białystok: Temida 2, 2008, 227 s., ISBN 987-83-89620-41-5.
- Ministerstvo financí: Národní strategie finančního vzdělávání [citováno 5. října 2010]. Dostupný z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdela_vani_55251.html.
- Mrkývka, P. a kol.: *Finanční právo a finanční správa*, 1. díl, Brno: Masarykova univerzita Brno, 2004, 404 s., ISBN 80-210-3578-1.
- Mrkývka, P. a kol.: *Finanční právo a finanční správa*, 2. díl, Brno: Masarykova univerzita Brno, 2004, 381 s., ISBN 80-210-3579-X.
- Nývltová, R., Marinič, P.: *Finanční řízení podniku*, Praha: Grada Publishing, 2010, 280 s., ISBN 8024731584, s. 11 – 14.
- Prouza, L.: *Finanční a pojistná matematika*, Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007, 157 s., ISBN: 978-80-86730-17-2.
- Průcha, P.: *Správní právo – obecná část*, 7. doplněné a aktualizované vydání, Brno: Masarykova univerzita, 420 s., ISBN 978-80-210-4276-6.
- Radová, J., Dvořák, P.: *Finanční matematika pro každého*, 3. rozšířené vydání, Praha: Grada Publishing, 2001, 259 s., ISBN 80-247-9015-7.

- Růčková, P. Finanční analýza – 2. aktualizované vydání – metody, ukazatele, využití v praxi, Praha: GRADA Publishing, 2008, 120 s. ISBN 978-80-247-2481-2.
- Simmel, G.: Peníze v moderní kultuře a jiné eseje, Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 206 s., ISBN 80-85850-50-8.
- Simmel, G.: Philosophie des Geldes, Leipzig: Duncker & Humblot, 1900, 554 s.
- Simmel, G.: Soziologie, Leipzig: Duncker & Humblot, 1908.
- Simmel, G., Frisby, D. The Philosophy of Money, London: Routledge, 2004, 584 s., ISBN 9780415341738.
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 10. května 2010 č. 338 o Národní strategii finančního vzdělávání, ve znění pozdějších usnesení.
- Vencovský, F. Vzestupy a propady československé koruny – historie československých měnových poměrů 1918 – 1992, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2003, 248 s., ISBN 80-245-0497-9.

Contact – email

libor.kyncl@law.muni.cz